

УДК 371.13:376.5

DOI [https://doi.org/10.32405/2413-4139-2020-1\(26\)-111-118](https://doi.org/10.32405/2413-4139-2020-1(26)-111-118)

Дорожко Ірина,

м. Харків, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9339-7737>

Малихіна Олена,

м. Харків, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9236-4906>

Туріщева Людмила,

м. Харків, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3265-2666>

ФАСИЛІТАТИВНІ ВМІННЯ ВЧИТЕЛЯ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ОБДАРОВАНОСТІ УЧНІВ

Анотація.

У статті обґрунтовано актуальність вивчення проблеми розвитку фасилітативних умінь у сучасного вчителя, який працює з обдарованими учнями в контексті зміни освітньої парадигми, переходу

від традиційного до людиноцентрованого підходу до навчання. Проаналізовано сучасні вітчизняні підходи до розгляду феномену «педагогічної фасилітації», визначено його сутність та особливості. Розглянуто фасилітативні вміння вчителя як набуту здатність, що допомагає створювати атмосферу, яка буде сприяти гармонійному розвитку сучасної особистості. Зазначено, що формування фасилітативних умінь потребує роботи над собою та власного саморозвитку. Розкрито важливість педагогічної фасилітації обдарованих учнів як аспекту психолого-педагогічного супроводу, що забезпечує оптимальні умови для виявлення та розвитку їхнього потенціалу.

Ключові слова: педагогічна фасилітація; фасилітативні вміння вчителя; педагог-фасилітатор; обдарованість; обдаровані учні.

З-поміж завдань, які стоять перед сучасною школою одним із найважливіших є максимально повне розкриття можливостей кожного учня, а особливо обдарованих дітей, які мають потенціал до високих досягнень у різних сферах діяльності, оскільки саме з ними суспільство пов'язує перспективи розвитку науки, техніки, культури, мистецтва тощо. Розв'язання цього завдання значною мірою пов'язано з удосконаленням методів навчання та виховання обдарованих дітей, а також із необхідністю нового погляду на функції та вміння вчителя під час роботи з цією категорією дітей.

Проблема обдарованості та розвитку здібних учнів неодноразово ставала предметом багатьох психолого-педагогічних досліджень як у зарубіжній (Дж. Гілфорд, С. Меднік, Е. Торренс, Дж. Рензулі), так і у вітчизняній науці (О. Антонова, В. Дружинін, Н. Лейтес, О. Матюшкін, В. Моляко, О. Музика, О. Савенков, Б. Теплов, М. Холодна), у яких вивчалися: поняття про обдарованість та її види, теорії обдарованості, вікові та психологічні особливості обдарованих дітей, підходи до їх навчання та виховання, методи діагностики обдарованості та розвитку здібностей до різних видів діяльності й якості, які необхідні вчителю під час роботи з обдарованими учнями.

У контексті розв'язання проблеми виявлення та розвитку потенціалу обдарованих учнів, на думку багатьох дослідників, значну роль відіграє шкільний вчитель, оскільки, з одного боку, саме навчання в закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО) є плідним періодом для розквіту обдарованості, а, з іншого – традиційне шкільне навчання часто уповільнює чи навіть гальмує розвиток здібностей. Проблемі готовності педагога до роботи з обдарованими дітьми, його професійних умінь та особистісних якостей присвячені дослідження О. Антонової, О. Бочарової, В. Демченко, О. Жосан, М. Карне, А. Крикун, Л. Мерви, М. Шемуди та ін. У цих наукових роботах зазначається, що вчитель має володіти знаннями про особливості обдарованих школярів, уміннями виявляти здібних учнів, сприяти їхньому розвитку, а також певними властивостями особистості. До таких властивостей належать: реалістична й позитивна «Я-концепція»; доброзичливість; активний характер; почуття гумору; гнучкість, готовність переглядати свої погляди; творчий світогляд; високий рівень інтелекту; спеціальні здібності в галузі мистецтва; інтелектуальна гнучкість; широке коло інтересів; наполегливість; емоційна стійкість; демократичний стиль спілкування; готовність до виконання різних обов'язків, пов'язаних із навчанням і вихованням обдарованих дітей [4; 8].

У сучасних умовах реформування освіти на засадах гуманізації здійснюється перехід від традиційного підходу до навчання до людиноцентрованого, освітній процес розглядають як взаємодію рівноправних суб'єктів. У цьому контексті роль учителя набуває нового характеру, потребує інших умінь. На думку К. Роджерса, головним завданням педагога стає фасилітація, тобто полегшення та стимулювання процесу навчання учнів через створення в класі інтелектуальної й емоційної обстановки, атмосфери психологічної підтримки. Натомість Н. Бирко вказує, що актуальними ролями сучасного педагога виступають такі: «розробник навчальних програм, презентатор, фасилітатор, тренер, наставник, менеджер, консультант, дослідник, агент змін, коуч-тренер, тьютор, ментор тощо» [3, с. 4]. Причому автор звертає увагу на актуальність ролі педагога-фасилітатора як організатора партнерської взаємодії через діалог, багатосторонньої комунікації вчителя з учнями та їхніми батьками, співпраці в групі, команді. Такої ж думки

дотримується З. Адамська, яка, конкретизуючи роль педагога в сучасній освіті, зазначає, що вона має бути супроводжувальною, тобто забезпечувати розширення освітніх сфер кожного учня, допомагати будувати індивідуальну траєкторію освіти. Головним механізмом такого супроводу дослідниця розглядає фасилітацію [1].

Вивченню педагогічної фасилітації обдарованих школярів також приділила увагу М. Кабанець, яка на засадах аналізу зарубіжних і вітчизняних досліджень щодо педагогічної підтримки обдарованої молоді дійшла висновку, що педагогічна фасилітація разом із педагогічним супроводом виступають напрямками, які охоплюють окремі аспекти роботи з обдарованими учнями з акцентом на психологічні складові діяльності педагогів і характер взаємодії [6].

Натомість О. Бевз вказує, що педагогічна підтримка обдарованих учнів має бути спрямованою як розвиток їхніх талантів, так і на особистісний саморозвиток. Ефективність педагогічної підтримки значною мірою залежить від певних особистісних характеристик учителя (емпатія, конгруентність, справжність, безумовна позитивна увага і повага, обізнаність і компетентність у навчанні інших життєвих і професійних навичок, стратегій подолання різноманітних труднощів), а також від створення атмосфери довіри, що виникає між суб'єктами взаємодії, якості міжособистісних відносин [2].

Отже, тлумачення ролі та функцій вчителя з позицій фасилітативного підходу, на нашу думку, найбільше відповідає запитам роботи з обдарованими учнями, оскільки і виявлення, і розвиток їхнього інтелектуального та творчого потенціалу потребує сприятливої атмосфери довіри, поваги, відсутності критики. Водночас проблема фасилітативних умінь вчителя в роботі з обдарованими учнями не отримала належного теоретичного й емпіричного вивчення й обґрунтування в психолого-педагогічній науці.

Мета статті – на основі аналізу вітчизняних досліджень дослідити особливості процесу педагогічної фасилітації, виокремити та розкрити зміст фасилітативних умінь учителя, обґрунтувати їхнє значення у розкритті та розвитку потенціалу обдарованих учнів.

Феномен «педагогічної фасилітації» у вітчизняній науці досліджували такі науковці: З. Адамська, Г. Волошко, З. Курлянд, О. Левченко, С. Омельченко, Ю. Поповський, Г. Трухан, О. Фокша, О. Фісун, Т. Шулик та ін. В їх дослідженнях розглянуто сутність педагогічної фасилітації, її мета й умови здійснення, обґрунтовано необхідність формування в педагога фасилітуючої позиції та деякі умови її формування. Визначаючи сутність феномену педагогічної фасилітації дослідники акцентують на різних аспектах, розглядаючи її як «умову продуктивності навчання» (Г. Волошко), «здатність педагога» (О. Фісун), «вид педагогічної діяльності» (З. Курлянд, О. Левченко, О. Фокша, Ю. Поповський, Г. Трухан), а також як «процес взаємодії» (С. Омельченко, Т. Шулик).

Так, Г. Трухан у своєму дослідженні визначає педагогічну фасилітацію як специфічний вид діяльності, що виявляється у стимулюванні, ініціюванні й заохоченні саморозвитку та самовиховання суб'єктів освітнього процесу, самостійному здійсненні ними навчальної діяльності при отриманні чітко дозованої допомоги з боку педагога [11]. Натомість О. Фісун акцентує на здатності педагога допомагати, полегшувати, сприяти, створювати умови для самостійної роботи учасників освітнього процесу. Забезпечення процесу фасилітації надає можливість організувати таку взаємодію суб'єктів навчання, що сприятиме підтримці в кожному з них прагнення до самовдосконалення, самореалізації, саморозвитку, усвідомленню власної самоцінності [13].

Визначаючи мету педагогічної фасилітації більшість авторів вказує на допомогу «дитині в усвідомленні себе як самоцінності, підтриманні її прагнення до саморозвитку, самореалізації, самовдосконалення, сприянні її особистісного зростання, розкриттю здібностей, пізнавальних можливостей, актуалізації ціннісного ставлення до людей» [9, с. 169].

Вивчення й узагальнення вітчизняних досліджень педагогічної фасилітації дають нам змогу виокремити основні положення щодо характеристики цього феномену:

– педагогічна фасилітація як альтернатива традиційному підходу до навчання [1; 5; 9–11; 13];

– метою фасилітації виступає: організація ефективної роботи учнів на засадах гуманізму, особистісного саморозвитку, конструктивної взаємодії, глибокої довіри педагога до учнів та їхніх можливостей; створення сприятливих умов для самовдосконалення, розкриття власного потенціалу всіх учасників освітнього процесу, їх самореалізації [10, с. 7];

– фасилітація передбачає перетворення процесу навчання в акт співробітництва, співтворчості, що зумовлює саморозвиток особистості [13];

– фасилітативний підхід передбачає зміни в колі діяльності вчителя, актуалізуючи його адаптаційну та організаційно-консультативну функції [13];

– результативність процесу фасилітації залежить від наявності в педагога фасилітативних умінь [11–13].

Проблема фасилітативних умінь педагога стала предметом дослідження С. Гаркавця, Г. Трухан, О. Фісун, С. Омельченко, Т. Шулик та ін.

У сучасних дослідженнях фасилітативні вміння педагога розглядають як «набуту здатність, що допомагає створювати атмосферу, яка сприятиме гармонійному розвитку сучасної особистості» [12, с. 153].

Аналізуючи дослідження, що присвячені проблемі фасилітативних умінь учителя, варто зазначити, що більшість дослідників зосереджує увагу на тих, що забезпечують ефективність процесу спілкування. Так, на думку С. Омельченко, Т. Шулик, О. Фісун, роль педагога-фасилітатора передбачає наявність в нього таких умінь:

– уважно слухати, спостерігати, запам'ятовувати хід подій і стиль поведінки школярів;

– організовувати плідну комунікацію між членами навчальної групи;

– аналізувати й корегувати дії учнів;

– визначати та заохочувати їх ефективну поведінку, сприяючи створенню моделі ефективної поведінки;

– підтримувати зворотний зв'язок між учасниками освітнього процесу, не користуючись «наступальними» чи «захисними» стратегіями спілкування;

– знаходити й активізувати конструктивні моделі поведінки у внутрішньогруповій та міжгруповій взаємодії;

– викликати довіру учнів, бути терплячим;

– оцінюючи роботу, вибирати нейтральну позицію [13, с. 136–137].

Цей перелік доповнює С. Гаркавець, вказуючи, що до фасилітативних умінь педагога належать такі вміння:

– забезпечувати позитивний психологічний настрій учасників навчального процесу;

– діяти упереджувально;

– сприймати та переробляти інформацію, яка суперечить власним концепціям;

– концептуально мислити, прогнозувати результати власної професійної діяльності [5].

У деяких дослідженнях спостерігається спроба розширити розуміння фасилітативних умінь, виходячи за межі комунікації. Так, до умінь фасилітатора зараховують творчі вміння, які є основою здатності пропонувати оригінальні ідеї, швидко розв'язувати проблемні ситуації та вміння педагога вдало використовувати ситуації з високим ступенем невизначеності або самостійно їх створювати [12].

Характеризуючи портрет педагога-фасилітатора, дослідники зазначають, що важливими є й певні особистісні якості вчителя. Так, у дослідженні М. Казанжи фасилітативність розглянуто як психологічну якість людини, що є проявом її фасилітативного потенціалу – інтегральної характеристики особистості, що визначає специфіку розвивального впливу на інших. Фасилітативний потенціал особистості характеризується системною цілісністю, відносною функціональною та структурною самостійністю, ядром якого є ціннісно-смысловий елемент. Процес фасилітації забезпечується водночас і актуалізацією фасилітативного потенціалу особистості, і її індивідуально-психологічними властивостями. Серед них можна виокремити сміливість, рішучість, адаптивність, схильність до саморозвитку, комунікатив-

ність, емпатійність, професійні якості, знання предмета, що викладається. Причому автор вказує, що зазначені якості набувають різного значення на певних етапах процесу фасилітації: на початку важливими є ціннісно-сміслові аспекти особистості фасилітатора, на подальших етапах актуалізуються певні риси особистості, в той час як комунікативність, вміння налагоджувати міжособистісний контакт, емпатійність є важливими протягом усього процесу фасилітації [7].

Інші дослідники наголошують на важливості таких особистісних якостей педагога-фасилітатора, як внутрішня свобода, ініціативність, упевненість у собі, загальна комунікативна та рефлексивна культура, толерантність, відповідальність, життєстійкість [5].

На думку З. Адамської, головною запорукою успіху реформування освіти з позицій фасилітативного підходу є зміна особистісних установок вчителя, які здійснюються в процесі його взаємодії з учнями [1].

Особливого значення фасилітативні вміння вчителя набувають під час роботи з обдарованими учнями. Зокрема Н. Лейтес зазначав, що міжособистісне спілкування, що сприяє оптимальному розвитку дітей із видатним інтелектом, повинно мати характер допомоги, підтримки, недирективності. Також за результатами багатьох зарубіжних і вітчизняних досліджень, у взаємодії педагога з обдарованими школярами виникає чимало непорозумінь, що утруднюють роботу з ними і саме вчителю відведена провідну роль у подоланні негативних особистісно-поведінкових аспектів, які часто супроводжують творчо обдарованих дітей [14].

Окрім основних причин, що зумовлюють виникнення труднощів у спілкуванні педагога з обдарованими школярами, дослідники також виокремлюють такі:

- особливості розвитку особистісної сфери обдарованих дітей (тривожність, недостатня саморегуляція, занижена самооцінка, перфекціонізм, труднощі спілкування з учителем та однолітками, надзвичайна чутливість, невідповідність між рівнем інтелектуального розвитку та розвитком емоційних, комунікативних навичок);

- особистісні якості педагога (особистісна і професійна невпевненість, низька самооцінка, психолого-педагогічна неготовність до роботи з цією категорією дітей) [14].

Важливою причиною появи психологічних проблем під час роботи вчителя з обдарованими учнями є багатозначність поняття «обдарованість» та різноманітність її видів. Обдарованість як психологічне явище виявляється по-різному: *актуальна (очевидна) обдарованість*, яка помітна для оточуючих і супроводжується успіхами в діяльності; *вікова (тимчасова) обдарованість*, що характеризується яскравими проявами в одному віці та раптовим її зникненням в іншому; *прихована (потенційна) обдарованість*, яка часто супроводжується неуспішністю в шкільному навчанні. Цей вид обдарованості важко піддається визначенню, але свідчить, що кожна дитина здатна до саморозвитку [14].

На нашу думку, саме фасилітативні вміння вчителя є базисом для створення такої комунікативної взаємодії, за якої складаються сприятливі умови для зменшення й нівелювання цих проблем:

- так, атмосфера психологічної підтримки, відсутність критики використання тренінгових занять, залучення до обговорення навчальних проблем усіх учнів, опора на їх суб'єктивний досвід сприяють розкриттю їх потенційних можливостей, допомагають подолати тривожність та невпевненість дітей, привчають слухати один одного, формують комунікативні навички;

- розвиток фасилітативних умінь учителя передбачає формування в нього особливої позиції, що сприяє певним змінам особистісних установок вчителя, які здійснюються в процесі його міжособистісної взаємодії з учнями.

Варто додати, що формування фасилітуючої позиції педагога забезпечується дотриманням таких вимог у системі роботи школи, як «теоретико-методична підготовка вчителя до фасилітативної діяльності в освітньому процесі та надання управлінської підтримки процесам особистісно-професійного саморозвитку вчителів» [13, с. 139].

Усе вищевказане дає змогу дійти певних висновків.

1. Педагогічна фасилітація – специфічний вид діяльності, що проявляється у стимулюванні, ініціюванні й заохоченні до саморозвитку і самовиховання суб'єктів освітнього процесу. Особливостями педагогічної фасилітації є: її спрямованість на створення умов для саморозвитку та розкриття власного потенціалу всіх учасників освітнього процесу; перетворення процесу навчання у співтворчість; актуалізація адаптаційної та організаційно-консультативної функцій педагога; залежність її результативності від наявності в педагога фасилітативних умінь.

2. Фасилітативні вміння вчителя – це набута здатність, що допомагає створювати сприятливу атмосферу для гармонійного розвитку сучасної особистості. До умінь педагога-фасилітатора належать такі вміння: налагоджувати плідну комунікацію між членами навчальної групи; забезпечувати позитивний психологічний настрій учасників навчального процесу; уважно слухати; аналізувати й корегувати дії учнів; забезпечувати зворотний зв'язок між учасниками освітнього процесу; знаходити й активізувати конструктивні моделі поведінки у внутрішньогруповій та міжгруповій взаємодії; викликати довіру учнів, бути терплячим; оцінюючи роботу, вибирати нейтральну позицію; діяти превентивно; мислити концептуально та прогнозувати результати власної професійної діяльності. Водночас до особистісних якостей педагога-фасилітатора належать внутрішня свобода, ініціативність, впевненість в собі, загальна комунікативна та рефлексивна культура, толерантність, відповідальність, життєстійкість.

3. Фасилітативний підхід до взаємодії з обдарованими учнями постає як механізм пробудження та активізації прихованих можливостей і ресурсів особистості, умовою підвищення ефективності навчання та виховання.

Отже, фасилітативні вміння вчителя найбільше відповідають сучасним запитам педагогічної практики, що ґрунтується на принципах суб'єкт-суб'єктного підходу. Особливої значущості набувають фасилітативні вміння вчителя під час роботи з обдарованими учнями, оскільки створюють умови для саморозвитку потенціалу. Перспективами подальшої розробки цієї проблеми вважаємо вивчення та теоретичний аналіз наукових результатів із проблеми визначення психолого-педагогічних умов розвитку фасилітативних умінь сучасного педагога, що працює з обдарованими учнями.

Використані літературні джерела

1. Адамська З. Фасилітація як ресурс педагогічної діяльності. *Психологія бізнесу та управління: виклики сьогодення*: зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 16–17 бе. 2018 р.). Львів, 2018. С. 18–21.
2. Бевз О.П. Педагогічна підтримка особистісного саморозвитку обдарованих підлітків у школах США: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Суми, 2012. 20 с.
3. Бирко Н.М. Роль сучасного педагога в освітньому просторі. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 16 : Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики*. 2018. Вип. 30. С. 3–7.
4. Бочарова О.А. Особистість учителя обдарованих учнів в порівняльних дослідженнях науковців. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. 2010. Вип. 11 (21). С. 87–92.
5. Гарькавець С.О. Координати психологічного виміру фасилітативної компетентності педагога. *Освіта на Луганщині*. 2016. № 1 (42). С. 4–6.
6. Кабанець М. Педагогічна підтримка обдарованих дітей та молоді у регіональному вимірі. *Збірник наукових праць національної академії державної прикордонної служби України*. 2019. № 2 (17). С. 153–167. doi:10.32453/pedzbirnyk.v17i2.38
7. Казанжи М.Й. Індивідуально-психологічні передумови успішності фасилітації. *Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова*. 2015. Т. 20. Вип. 4 (38). С. 55–62.
8. Крикун А.Ю. Формування професійної готовності педагогів до роботи з обдарованими дітьми в системі післядипломної педагогічної освіти. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2013. № 1. С. 60–62.

9. Курлянд З., Фокша О., Поповський Ю. Дослідження педагогічної фасилітації учителя як вітагенної педагогічної технології. *Наука і освіта*. 2018. № 4. С. 168–176. doi.org/10.24195/2414-4665-2018-4-22.

10. Омельченко С., Шулик Т. Педагогічна фасилітація в освітньому процесі сучасних закладів середньої освіти. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. Харків, 2018. № 1 (87). С. 4–12. doi:10.31865/2077-1827.1(87)2018.140401.

11. Трухан Г.В. Педагогічна фасилітація як наукова категорія. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. Харків, 2018. № 6 (92). С. 115–131.

12. Трухан Г.В. Фасилітативні вміння сучасного вчителя: суть, структура, місце в системі педагогічної фасилітації. *Теорія та методика навчання та виховання*. 2019. № 47. С. 146–156. doi:10.34142/23128046.2019.47.13.

13. Фісун О.В. Педагогічна фасилітація як багатозначний феномен. Засоби навчальної та науково-дослідної роботи. 2010. Вип. 34. С. 133–139.

14. Чудакова О.М. Особливості та проблеми педагогічної взаємодії між вчителем та обдарованими школярами *Актуальні проблеми психології*. 2019. Т. VI. Вип. 15. С. 442–453.

References

1. Adamska, Z. (2018). Fasylytatsiia yak resurs pedahohichnoi diialnosti. [Facilitation as a resource of pedagogical activity]. *«Psykhohohiia biznesu ta upravlinnia: vyklyky sohodennia» – «Psychology of Business and Management: Challenges of the Present»: Proceedings of the International scientific-practical Conference*. Lviv. P. 18-21.

2. Bevz, O.P. (2012). Pedahohichna pidtrymka osobystisnoho samorozvytku obdarovanykh pidlitkiv u shkolakh SShA [Pedagogical support for personal self-development of gifted adolescents in schools of the United States of America] *Extended abstract of candidate's thesis*. Sumy.

3. Byrko, N.M. (2018). Rol suchasnoho pedahoha v osvithomu prostori [The role of the modern teacher in the educational space]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova – Scientific journal of the National Pedagogical University named after M. P. Drahomanov*. Vol. 30. P. 3–7.

4. Bocharova, O.A. (2010). Osobystist uchytielia obdarovanykh uchniv v porivnialnykh doslidzhenniakh naukovtsiv [The personality of the teacher of gifted students in comparative studies of scientists]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova – Scientific journal of the National Pedagogical University named after M. P. Drahomanov*. Vol. 11 (21). P. 87–92.

5. Harkavets, S.O. (2016). Koordynaty psykhohohichnoho vymiru fasylytatyvnoi kompetentnosti pedahoha [Coordinates of psychological dimension of teacher's facultative competence]. *Naukovometodychnyi zhurnal «Osvita na Luhanshchyni» – Scientific and methodical journal «Education in Luhansk region»*. Vol. 1 (42). P. 4–6.

6. Kabanets, M. (2019). Pedahohichna pidtrymka obdarovanykh ditei ta molodi u rehionalnomu vymiri [Pedagogical support of gifted children and youth in the regional dimension]. *Zbirnyk naukovykh prats natsionalnoi akademii derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy – Collection of scientific works of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine*. Vol. 2 (17). P. 153–167. doi:10.32453/pezdbirnyk.v17i2.38.

7. Kazanzhy, M.Y. (2015). Indyvidualno-psykhohohichni peredumovy uspishnosti fasylytatsiiu [Individual and psychological prerequisites for successful facilitation]. *Visnyk ONU im. I. I. Mechnykova – Odessa National University Herald*. Vol. 4 (38). P. 55-62.

8. Krykun, A.Yu. (2013). Formuvannia profesiinoi hotovnosti pedahohiv do roboty z obdarovanymy ditmy v systemi pisljadiplomnoi pedahohichnoi osvity [Formation of professional readiness of teachers to work with gifted children in the system of postgraduate pedagogical education]. *Osvita ta rozvytok obdarovanoi osobystosti - Education and development of a gifted personality*. Vol. 1. P. 60–62.

9. Kurliand, Z.N., & Foksha, O.M., & Popovskiy, Yu. (2018). Doslidzhennia pedahohichnoi fasylytatsii uchytielia yak vitahennoi pedahohichnoi tekhnolohii [Research of pedagogical facilitation of a teacher as a vitagenic pedagogical technology]. *Nauka i osvita – Science and education*. №4. P. 168–176. doi:10.24195/2414-4665-2018-4-22.

10. Omelchenko, S., & Shulyk, T. (2018). Pedagogichna fasylytatsiia v osvithomu protsesi suchasnykh zakladiv serednoi osvity [Pedagogical facilitation in the educational process of modern secondary education institutions]. *Humanizatsiia navchalno-vykhovnoho protsesu – Humanization of the educational process*. No. 1 (87). P. 4-12. doi:10.31865/2077-1827.1(87)2018.140401.

11. Trukhan, H.V. (2018). Pedagogichna fasylytatsiia yak naukova katehoriia [Pedagogical facilitation as a scientific category]. *Humanizatsiia navchalno-vykhovnoho protsesu – Humanization of the educational process*. No. 6 (92). P. 115–131.

12. Trukhan, H.V. (2019). Fasylytatyvni vminnia suchasnoho vchytelia: sut, struktura, mistse v systemi pedagogichnoi fasylytatsii [Facilitative skills of a modern teacher: essence, structure, place in the system of pedagogical facilitation]. *Teoriia ta metodyka navchannia ta vykhovannia – Theory and methods of teaching and education*. Vol. 47. P. 146–156. doi: 10.34142/23128046.2019.47.13.

13. Fisun, O.V. (2010). Pedagogichna fasylytatsiia yak bahatoznachnyi fenomen [Pedagogical facilitation as a multifaceted phenomenon]. *Zasoby navchalnoi ta naukovo-doslidnoi roboty – Theory and methods of teaching and education*. Vol. 34. P. 133–139.

14. Chudakova, O.M. (2019). Osoblyvosti ta problemy pedagogichnoi vzaiemodii mizh vchytelem ta obdarovanyamy shkoliaramy [Features and problems of pedagogical interaction between teacher and gifted students]. *Aktualni problemy psykholohii – Current problems of psychology*. Vol. 15. P. 442–453.

Dorozhko Iryna, Malykhina Olena, Turishcheva Liudmyla. Facilitative Skills of the Teacher as a Factor of Development of Gifted Students.

Summary.

The article notes the urgency of studying the problem of development of facilitative skills of a modern teacher, who works with gifted students in the context of making changes to the educational paradigm, as well as the transition from traditional to human-centered approach to learning. Modern domestic approaches to the consideration of the phenomenon of “pedagogical facilitation” are analyzed, its essence and features are established. The following features are defined as the main traits of pedagogical facilitation: its focus on creating conditions suitable for self-development and unlocking potential of all participants in the educational process; transformation of the learning process into the co-creation process; actualization of adaptive and organizational-consultative functions of the teacher; the dependence of its effectiveness on the presence of the teacher's facilitative skills.

The facilitative skills of a teacher are considered as an acquired ability that helps him to create an atmosphere that will contribute to the harmonious development of the modern personality. It is established that the skills of a teacher-facilitator include the following: ability to establish fruitful communication between members of the study group; ability to provide a positive psychological mood of participants in the learning process; ability to listen carefully; analyze and correct the actions of students; ability to provide feedback between participants in the educational process; ability to find and activate constructive models of behavior in intragroup and intergroup interaction; to inspire the trust of students, to be patient; ability to evaluate the work and choose a neutral position while doing so; ability to act preventively; ability to think conceptually and predict the results of their own professional activities. It is noted that the formation of facilitative skills requires work on yourself and your own self-development.

The importance of a facilitative approach to interaction with gifted students as a mechanism of awakening and activation of hidden opportunities and resources of the individual as well as the conditions for improving the effectiveness of teaching and education are established. The pedagogical facilitation of gifted students is considered as an aspect of psychological and pedagogical support, which provides optimal conditions for identifying and developing their potential is considered.

Key words: pedagogical facilitation; facilitative skills; teacher-facilitator; giftedness; gifted students.

Стаття надійшла до редколегії 31 березня 2021 року